

den lehtikirjoitteluun. Kirjoittaja kertoo, että hän on käyttänyt aineistoja, joihin ennen häntä on perehdytty yllättävän vähän. Venäläisissä arkistoissa materiaalin tilaaja näkee, kuka on ollut edellinen käyttäjä. Jukinan mukaan arkistomateriaalien edellinen käyttäjä oli useissa tapauksissa ollut venäläisen naisliikkeen ensimmäinen historioitsija Richard Stites 1960-luvulla. Juuri laaja arkistomateriaalien ja lehtikirjoitusten käyttäminen teoksen materiaalina tekee siitä arvokkaan lähdeoksen. Sisällöllinen vertailu edellä mainittuun teokseen *Encyclopedia of Russian Women's Movements* kääntyy Jukinan voitoksi. Toisaalta, koska kirja on myös hakuteos, kustantajalta olisi toivonut panostusta henkilöhakemiston ja asiahakemiston laadintaan. Tämänkaltaisissa lähdeoksissa ne olisivat erittäin tärkeitä. Lukijaa häiritsee myös toiston tunne erityisesti johdannossa ja ensimmäisessä luvussa.

Jukina päättää teoksensa naisten liikehinnän ja yleisen demokratisoimiskehityksen pohdintaan. Jo aikaisemmissa tutkimuksissa on osoitettu, että nais-

liike oli yksi merkki yhteiskunnan modernisoitumisesta. Kirjoittaja jatkaa tätä ajatusta ottaen yhden askelen eteenpäin. Hän toteaa, että naisliike eri muodoissaan ja kehitysvaiheissaan oli myös demokratisoimiskehityksen ehto. 1800-luvun jälkipuoliskolla naiset esittivät kysymyksiä ja ratkaisuehdotuksia epätasa-arvon poistamiseen, joista monet – esimerkiksi koulutukseen liittyvät – myös toteutuivat. 1880-luvulla tapahtunut painopisteen muutos hyväntekeväisyustoiminnasta poliittiseen toimintaan merkitsi vaatimusta yhteiskunnan rakenteiden muuttamiseksi. Tämäkin vaatimus näkyy sittemmin yhteiskunnan makrotason muutoksina. Naisten liikehinnän historia näyttää myös sen, miten yhteiskunnallinen toiminta laajeni eri sosiaaliryhmissä.

Kirjoittajan tieteellinen laajuus sekä historioitsijan ja sosiologin työtapojen yhdistäminen tekevät mahdolliseksi oivaltavan loppupäätelmän ja todistavat samalla monitieteisen lähestymistavan produktiivisuudesta.

Kirsti Ekonen

Jugorockin viimeiset soinnut

Bijelo Dugme: *Ćiribiribela*. Diskoton, 1988

Đorđe Balašević: *Panta Rei*. Jugoton, 1988

Jugoslavialaisen laulaja-lauluntekijä Đorđe Balaševićin viides levy *Panta Rei* ilmestyi vuonna 1988. Levy on kokoelma lauluja, jotka vaihtelevat *chanson*-tyylistä jazziin ja bluesiin päätyen klassisten vaikutteiden kautta rockiin. Sanoitukset ovat taattua Balaševićia, hieman elämää nähneen miehen haikeita, leonardcohenmaisista rakkautennuustuksia nuorille rakastetuille, huumorilla höystettyjä rallatuksia ja terävää yhteis-

kuntakritiikkiä lyrisen kauniissa muodossa.

Jugorockin lipunkantajan Bijelo Dugmen viimeinen yhteislevytys *Ćiribiribela* ilmestyi Jugoslavian haukkoessa viimeisiä henkäyksiään. Laulut ovat kitaristin ja bändin säveltäjän, Goran Bregovićin käsialaa. Musiikki mukailee samaa rock-linjaa kuin Dugmen parit aiemmat levyt – laulaja Alen Islamovićin raspikurkku revittelee raskaan kitaran siivittämänä. Tietenkin 80-lukulaiseen tyyliin syntetisaattorit soivat ja bassorumpu pauhaa. Toisaalta mukaan levyille mahtuu myös alueen kansanmusiikkia,

folkia, ja muutama haikea balladi.

Đorđe Balašević syntyi jugoslavialaiseen perheeseen lähellä Koprivnican kaupunkia Kroatian ja Unkarin rajalla. Lapsena hänen perheensä muutti Novi Sadiin, Vojvodinan alueelle, jossa hän on viettänyt suurimman osan elämästään. Hänen työnsä muusikkona ovat inspiroineet kotiseuturakkaus kotikaupunki Novi Sadiin ja toisaalta vahva usko kotimaahansa Jugoslaviaan. Hän piti ja pitää edelleen itseään jugoslavialaisena lauluntekijänä. Balaševićin haikea jugonostalginen kosketus ei ole pelkkää haihattelua menneeseen, eikä sen voi sanoa sortuvan pateettisuuteen. Hänen työnsä tuntevat muistavat 1970-luvun lopulta laulun ”Računajte na nas” (Laskekaa meidän varaan). Laululla pyydettiin vanhempaa sukupolvea luottamaan nuoriin vallankumouksen jatkamisessa, vaikka ”jotkut epäilevätkin, että meitä vie väärä virta, sillä kuuntelemme levyjä ja soitamme rockia”.

Bijelo Dugme syntyi 1970-luvun Sarajevossa, jossa koulukaverit perustivat bändin alkuperäiseltä nimeltään Jutro. Vuonna 1974 Bijelo Dugmeksi (Valkea nappi) nimensä vaihtanut bändi pysyi tiukasti listaykkösenä aina vuoteen 1989 asti, yhtyeen loppuun saakka. Bijelo Dugme oli ennen kaikkea perustajajäsen Bregovićin bändi: laulajat ja soittajat vaihtuivat, mutta tyyli oli Bregovićin sanelemaa. Ja hyvin bändi toimikin, se onnistui aina olemaan edellä aikaansa, ja muun muassa 1980-luvun alussa toi punkin Kaakkois-Eurooppaan. ”Kaikki, mitä Dugme teki ensin, sitä tekivät muut perässä”, sanoi rock-dokumentissa *Onnellinen lapsi* (Sretno dijete) Prljavo Kazališten kitaristi-lauluntekijä Jasenko Houra. Bijelo Dugme profiloitui ennen kaikkea jugoslavialaisena ja slaavilaisena yhtyeenä. Kun muut tavoittelivat menestystä lännessä, he lähtivät

Neuvostoliittoon. Kun maailmalla odotettiin uuden aikakauden alkua 1980-lopulla, he tekivät levyllään rock-version Jugoslavian kansallislaulusta ”Hej, Slaveni!”. Bijelo Dugme ei pelännyt ottaa kantaa poliittisiin kysymyksiin Jugoslaviassa, jossa nationalismi vahvistui ja federalismi vei tilaa yhteisjugoslavalaiselta perinteeltä.

Levyt *Panta Rei* ja *Ćiribiribela* ovat erään aikakauden loppua kuvaavia teoksia. Hieman haikeina ja kuitenkin hieman optimistisina ne jättävät kuulijoiden päätettäväksi, mitä tapahtuu seuraavaksi.

Panta Rein mielestäni merkittävin laulu ”Requiem” on kuin avoin kirje jollekin suurelle valtionpäämiehelle, mitä luultavimmin marsalkka Josip Broz Titolle. Laulu vangitsee kaipauksen yhteiseen unelmaan, Jugoslaviaan, ja toisaalta pettymyksen siihen, ettei se onnistunutkaan olemaan pysyvä. 1980-luvun lopun hengessä nälkäiset työläiset vaeltelivat kadulla ja tasavaltojen liput liehuvat, kun laulaja muistelee edesmennyttä presidenttiä hänen mukaansa nimettyä katua kulkiessaan.

Balašević toteaa: ”Kun olimme nuoria, suurin loukkaus meitä kohtaan oli se, että pimeät emigranttivoimat kutsuivat meitä luonnottomaksi, keinotekoiseksi tekeleeksi. Kun vanhenimme, suurempi loukkaus meille oli, että se oli totta”. Tätä samaa pettymystä kuvataan laulussa Requiem: ”Ja missä me hyväuskoiset olemme nyt? Me, jotka nousimme Hej Sloveni! -hymnin soudessa? Aivan kuin meidät olisi kuviteltu samaan tarinaan.” Lopuksi hän tekee kauniin rinnastuksen Herakleitoksen viisauteen ”Kaikki virtaa”, ymmärtäessään surullisena, että pysyvyys on pelkkää harhaa.

”Soliter” on toinen maininnan arvoinen laulu *Panta Rei* -levyllä. Siinä kepeä musiikki siivittää yhteiskuntakriittistä rallatusta, jossa pilkataan leikkisästi jo-

kaista jugoslavalialaista tasavaltaa. Laulu kertoo nimellisesti kuusikerroksisesta kerrostalosta, jonka jokaisessa kerroksessa asuu henkilö, joka häiritsee talon rauhaa niin että rakennus natisee liitoksissaan, seinät heiluvat ja perustakaan ei enää kestä. ”Toista vastaavaa ei tässä maailmassa ole”, hän pääättelee iloisten torvien soudessa iloisen latinalaismusiikin mukana.

Ćiribiribelan yksi merkittävimmistä lauluista, ”Lijepa naša” aiheutti levyn ilmestyessä suurta polemiikkaa. Se teki levystä Bijelo Dugmen heikoiten myyneen levyn, mutta ei vähentänyt bändin suosiota. Laulun nimi on lähes sama kuin vanhan Kroatian kansallislaulun ”Lijepa naša domovino” (Kaunis kotimaamme), joka on melko perinteinen kansallislaulu ”sankarillisesta armaasta kotimaasta”. Kuuntelijaa odottaa yllätys laulua kuunnellessaan. Levyllä oleva laulu ”Lijepa naša” on yhdistelmä tätä kroatialaista kansanlaulua, ja erästä serbialaista kansanlaulua ”Tamo daleko”, jonka sanoihin ja sävelmään Dugme on lisännyt oman osansa. ”Tamo daleko” on serbialainen ensimmäisen maailmansodan taistelulaulu, jossa muistellaan

”kaunista kotimaata, joka on siellä jossain kaukana”. Nämä kaksi ristiriitaista ja kansallismielistä laulua on yhdistetty kauniilla tavalla, ja ne sopivat yhteen täydellisesti. Ymmärrettävästi laulu aiheutti pahennusta, eikä vähiten siksi, että se oli kipeä muistutus siitä, kuinka lähellä nämä kansat ovat toisiaan aikana, jolloin kaikkien suurin toive oli juuri erottautua muista ja olla ainutkertainen poissulkevalla tavalla.

Toinen merkittävä laulu levyllä on ”Đurđevdan je (a ja nisam s onom koju volim)”, vanha kansansävelmä, joka liitetään vahvasti Pyhän Yrjön päivään. Tämä juhlapäivä on vahvasti serbialainen juhlapyhä, mutta Bosnia ja Hertsegovinassa sitä juhlivat lähes kaikki kansallisuudesta riippumatta. Levyn dualistinen teema jatkuu tässä laulussa. Yhteinen kulttuuri sitoo näitä balkanilaisia kansoja yhteen niin, ettei ole enää selvää, mistä yksi alkaa ja toinen loppuu. Ja loppujen lopuksi kyseessä on laulu ennen kaikkea rakkaudesta, sen kertoo jo nimi ”On Yrjönpäivä, (enkä ole hänen kanssaan, jota rakastan)”.

Aino Väänänen

Laulavien maasta

Taloudellisesti vaikeina aikoina on vähennettävä kulttuurista. Tämä näkyy myös latvialaisessa popkulttuurissa. Muutamaa jo valmiiksi nimeä saanutta yhtyettä lukuun ottamatta tänä alkuvuonna levyjä ei juuri ole ilmestynyt ja niiden myyntikin on ollut heikkoa. Suurimmat levy-yhtiöt Platforma, Mikrofona Ieraksti (Micrec) sekä Melo Records ovat julkaisseet muutamia levyjä vuoden 2010 alkupuolella. Lisäksi omat levynsä on julkaissut jo instituutioksi muodostunut Brainstorm (*Years and Seconds*)

omalla levymerkillään Brainstorm Records. Huhtikuussa uuden levynsä amerikkalaiselle levymerkillle julkaisee Skyforger (*Kurbads*, Metal Blade Records). Suurin osa musiikista julkaistaan radiosoitto-singleinä ja singlejä tulee harvoin julkiseen myyntiin.

On sinänsä yllättävää, että Latvian kaltaisesta pienestä maasta tulee niinkin paljon monipuolista ja taidokasta musiikkia. Toki on mainittava, että kuten niin usein, taidot jäävät nautittaviksi kotimaan rajojen sisäpuolella. Viime vuosina latvialaisten